

บทที่ 4

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษากำหนดนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ ฯ ของรัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้แบ่งผลการวิเคราะห์เป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สภาพและความต้องการจำเป็นของปัญหาของนโยบายเรียนฟรี 15 ปีมีคุณภาพฯ

1.1 สภาพของนโยบายประกอบด้วย ชนิด ประเภท วัตถุประสงค์ของนโยบายและคุณลักษณะของนโยบาย

1.2 ปัญหาของนโยบาย

1.3 ปัญหาอื่นๆที่นโยบายนี้แก้ไขได้

1.4 ความต้องการทางสังคม

1.5 ความต้องการจำเป็นของนโยบาย

ตอนที่ 2 การดำเนินการตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปีมีคุณภาพฯของรัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ในภาพรวมของหน่วยปฏิบัติ

2.1 การนำนโยบายไปใช้

2.2 ผลโดยตรงของนโยบาย

2.3 ผลกระทบของนโยบาย

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะต่อการดำเนินการนโยบายเรียนฟรี 15 ปีมีคุณภาพฯ

การศึกษาทั้งระบบ ของกระทรวงศึกษาธิการ

3.1 ปัญหาของการใช้นโยบาย

3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการหรือการพัฒนา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นของปัญหานโยบาย

โดยมีข้อค้นพบที่จะตอบคำถาม ต่อไป

1. สภาพของนโยบาย

1.1 ชนิดของนโยบาย

นโยบายนี้เป็นนโยบายสาธารณะหรือสัญญาประชาคมเนื่องจากเป็นนโยบายที่รัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ประกาศเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการเมื่อ วันที่ 13 มกราคม 2552 และเป็นการพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมด้วยการเพิ่มขีดความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

(1) นโยบายแบ่งตามลักษณะการศึกษา แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1)นโยบายในภาพรวม (Holistic Policy) 2) นโยบายเฉพาะด้านหรือเฉพาะสาขา (Sectorial Policy) (มานิตย์ ไชยกิจ (ม.ป.ป., หน้า 6) จากหนังสือนโยบายทางการศึกษา : หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการจัดทำ การวิเคราะห์การวิจัยและการประเมินนโยบาย

(2) นโยบายการศึกษาจัดเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสาธารณะ (Public policy) ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ 1) บัญญัติเป็นกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง มติคณะรัฐมนตรี ระเบียบต่างๆ 2) จัดทำเป็นแผน เช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนยุทธศาสตร์ แผนกลยุทธ์ 3) ประกาศเป็นนโยบาย เช่น นโยบายรัฐบาล หรือนโยบายผู้บริหารระดับต่างๆ ซึ่งโดยปกติจะได้มีการกำหนดนโยบาย และกระบวนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยผ่านระบบราชการ ซึ่งเป็นกลไกของรัฐ โดยผู้ที่กำหนดแนวนโยบายให้องค์กรภาครัฐและเอกชนที่รับผิดชอบด้านงาน การศึกษาของชาติทุกระดับทุกประเภท ต้องนำแนวนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทุกประเภทและทุกระดับ ทั้งนี้เพื่อให้การ ดำเนินงานการศึกษาประสบผลสำเร็จเป็นไปตามเจตจำนงของนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ (ลัมย์พร แห่หล้า, 2551, หน้า 16-17)

ด้วยเหตุผลข้างดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นนโยบายนี้จึงเชื่อแน่ว่าเป็นนโยบายสาธารณะ เฉพาะด้านทางการศึกษาเท่านั้น

1.2 ประเภทของนโยบาย

นโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพเป็นนโยบายใหม่ เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมา การศึกษาภาคบังคับจะถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายที่บังคับให้เด็กในช่วงอายุหนึ่ง ต้องเข้าเรียนในระดับโรงเรียน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 17

และปรับปรุงปี พ. ศ 2545 และสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี พ.ศ 2545-2559 ให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวน 9 ปี หรือตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดการศึกษาภาคบังคับเพื่อให้ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพเพียงพอที่จะดึงดูดให้เด็กเข้ามาเรียนและต้องมีกฎหมายรองรับการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอเพื่อให้เด็กได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพและเป็นนโยบายเฉพาะด้านการศึกษา เนื่องจากการศึกษาภาคบังคับจะถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ที่บังคับให้เด็กในช่วงอายุต้องเข้าเรียนในระดับโรงเรียน จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดการศึกษาภาคบังคับเพื่อให้ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปลาย สรุปลงนโยบายเรียนฟรี 15 ปี เป็นนโยบายสาธารณะใหม่เฉพาะด้านการจัดการศึกษา

ด้วยเหตุผลข้างดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นนโยบายนี้จึงเชื่อแน่ว่าเป็นนโยบายสาธารณะใหม่เฉพาะด้านการจัดการศึกษา

1.3 วัตถุประสงค์ของนโยบาย

เพื่อให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายสำหรับรายการหนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่ภาครัฐให้การสนับสนุน

1.4 คุณลักษณะนโยบายที่ดี จัดให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนระดับถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้เกิดความเสมอภาค และความเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษา แก่ประชากรในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ทั้งผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ผู้บกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา และชนต่างวัฒนธรรม รวมทั้งยกระดับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน โดยภาครัฐเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างของการใช้นโยบายเพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา ของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ มีดังนี้

1.3.1 เป็นนโยบายที่สอดคล้องต่อรัฐธรรมนูญที่ใช้ปกครองประเทศ และสอดคล้องกับระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับต่างๆ ของสังคมโดยส่วนรวม และไม่บั่นทอนความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติ ไม่ว่าจะโดยทางตรงและทางอ้อม (อมรศักดิ์ กิจธนานันท์ , 2551)

1.3.2 เป็นนโยบายที่เป็นถ้อยคำหรือข้อความที่กะทัดรัดใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและ

แน่นอนแฉ่งไว้เป็นลายลักษณ์อักษรที่สมาชิกทุกคน ทุกระดับชั้นภายในหน่วยงานสามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจน กะทัดรัด ชัดเจน ตรงประเด็น กล่าวคือ นโยบายนี้ใช้ภาษาสั้นๆ เข้าใจง่าย ผู้อ่านอ่านแล้วเข้าใจตรงกันไม่มีศัพท์เฉพาะ

1.3.3 เป็นนโยบายที่กำหนดขึ้นเพื่อสนองหรือส่งผลประโยชน์นี้ให้กับบุคคลโดยส่วนรวม คือ เป็นนโยบายมีเป้าหมายการยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งเป็นการศึกษาของประชาชนโดยรวมของประเทศไทย

1.3.4 เป็นนโยบายที่มีขอบเขตและระยะเวลาในการใช้ นโยบายนี้เป็นนโยบายของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ดังนั้นเมื่อครบ 4 ปี ลงจากตำแหน่ง หรือเลือกตั้งใหม่ก็ต้องมีการทบทวนนโยบาย หรือจัดทำนโยบายต่อเนื่องจึงถือว่าเป็นนโยบายที่มีขอบเขตและระยะเวลาดำเนินการ

1.3.5 เป็นนโยบายที่กำหนดขึ้นอย่างกว้าง ๆ สามารถครอบคลุมไปถึงสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ว่าต้องผลิตและพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน และเสริมสร้างโอกาสทางวิชาชีพอย่างเสมอภาค

1.3.6 เป็นนโยบายที่นำไปสู่นโยบายอื่น ได้แก่ แผนกลยุทธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (พ.ศ. 2552 – 2553) อาทิ นโยบายเกี่ยวกับการเร่งรัดการผลิตและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษา และการเสริมสร้างโอกาสการศึกษาวินิจฉัยอย่างเสมอภาค แผนกลยุทธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (พ.ศ. 2552 – 2553) อาทิ นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลด้านการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิตเกี่ยวกับบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัย และนวัตกรรม เป็นต้น

1.3.7 เป็นนโยบายที่สามารถแก้ไขปัญหานโยบายได้ นำไปปฏิบัติได้จริงและสามารถที่จะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุถึงเป้าประสงค์ได้

1.3.8 มีขอบเขตเข้าใจได้ด้วยเหตุและผล

1.5 ปัญหา นโยบาย

เนื่องจากความไม่พร้อมของท้องถิ่นในการจัดการศึกษาปฐมวัย เด็กที่เข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับจึงออกกลางคันมาก เด็กไม่นิยมเรียนอาชีวศึกษา การให้บริการการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสยังไม่ทั่วถึง และการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ยังไม่มีกลไกที่ชัดเจน ขาดองค์ความรู้เครื่องมือในการบริหารจัดการ (กระทรวงศึกษาธิการ) จึงก่อให้เกิดปัญหา นโยบายขึ้นเช่น

1. ปัญหาทุจริต เมื่อนโยบายมีผลบังคับใช้ ปัญหาต่อไปก็จะเกิดการทุจริต เกี่ยวกับ ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน รวมแล้วเฉพาะ การศึกษาอาจเกิดการทุจริตถึง 6 ประการ

2. ปัญหาคุณภาพ การศึกษาไม่เท่าเทียมกันนับว่าเป็นเรื่องสำคัญ ไม่มีผู้ปกครองคนไหน อยากให้ลูกของตนเรียนโรงเรียนที่ไม่มีชื่อเสียง ไม่มีคุณภาพ เมื่อผู้ปกครองทั้งหลายต่างแสวงหา โรงเรียนที่มีคุณภาพ ก็พลอยให้ทางโรงเรียนทั้งหลายต่างต้องแข่งขันกัน อดคุณภาพกัน กลับ กลายเป็นว่าโรงเรียนวัดหรือ โรงเรียนรัฐ ที่ไม่มีชื่อเสียงไปเสีย ทั้งๆ ที่ก็มีครูบาอาจารย์ที่จบปริญญา ตรีและสามารถสอบผ่านการคัดเลือกเข้าสู่ตำแหน่งที่เก่งๆ เหมือนกัน การศึกษาจึงกลายเป็นธุรกิจ หนึ่งที่ทำเงินอย่างมหาศาลให้กับโรงเรียนเอกชน โรงเรียนวัด โรงเรียนรัฐ ที่มีชื่อเสียง ซึ่งเป็นไปตาม ระบบทุนนิยมอันเลวร้าย โรงเรียนที่ไม่มีชื่อเสียงทั้งหลายกลับกลายเป็นโรงเรียน เกรดต่ำ ไม่เป็นที่ นิยม ผู้คนก็ต่างดูถูกดูแคลนว่าไม่ได้มาตรฐาน ครูบาอาจารย์โรงเรียนที่ไม่มีชื่อเสียง ก็พลอยอด อดอยากปากแห้ง เพราะงบประมาณมีน้อย อุปกรณ์การศึกษาก็ไม่ค่อยมี แล้วจะไปมีกำลังใจพัฒนา การศึกษา ในเมื่อค่านิยมของผู้คนในปัจจุบันเป็นเช่นนี้ ปัญหาจึงมีว่า ต่อให้เรียนฟรีถึงกี่ปีก็ตาม หากค่านิยม หากคุณภาพของสถานศึกษาและครูบาอาจารย์ยังเป็นเช่นเดิมอยู่ เมื่อเรียนฟรีแล้ว 3 ปัญหาความเสมอภาค เป็นปัญหาที่กว้างมาก ยากที่จะให้ทุกสิ่งทุกอย่างเสมอหน้ากันได้ แค่ ปัญหาเรียนฟรี ก็ยากที่จะเสมอภาคกันแล้ว เกิดข้อถกเถียงกันหลายอย่าง เช่น จะแบ่งงบประมาณ ให้แต่ละโรงเรียนกันอย่างไร โรงเรียนรัฐควรได้เท่าไร โรงเรียนเอกชนควรได้เท่าไร โรงเรียนวัด มีผู้ บริจาคแล้วไม่ต้องเองบฯ ผู้ปกครองที่มีฐานะควรเสียค่าเล่าเรียนให้ลูกหลาน โรงเรียนเอกชนโรงใด ที่ไม่ต้องการเงินอุดหนุนก็ให้แจ้งมา ผู้ปกครองคนใดต้องการลดละสิทธิค่าอุปกรณ์เครื่องแบบ ก็ให้ สถานศึกษารายงานมา (สุชาย จอกแก้ว 2552)

สรุปปัญหาของนโยบายคือ

การขาดความเสมอภาคในด้านการศึกษาของคนในทุกระดับประเทศไทยมีคนหลายระดับ ตั้งแต่ คนยากจน หาเช้ากินค่ำ คนร่ำรวยมีฐานะ กลุ่มคนรากหญ้า ในชนบทห่างไกล ชุมชนแออัด ผู้ มีรายได้น้อยทำให้นักเรียนจากครอบครัวเหล่านั้นไม่ได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบกับ โรงเรียนขนาดเล็กโดยให้ทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและเสมอ ภาคกันกลุ่มคนจนสามารถเข้าถึงการบริการด้านสวัสดิการสังคมเพื่อการสังคมสงเคราะห์และ การศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกันและได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพได้

1.6 ปัญหาอื่นๆที่นโยบายนี้แก้ไขได้

1. โรงเรียนขาดสื่อและเงินในการพัฒนาผู้เรียน ได้รับการสนับสนุนรายการหนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทั่วถึงและเท่าเทียม
2. นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนมากขึ้น เนื่องจากได้รับการสนับสนุนหนังสือ อุปกรณ์การเรียนและเครื่องแบบนักเรียนครบทุกคนจะก่อให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในโอกาส การได้รับการศึกษา
3. สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเป็นการเพิ่มคุณภาพของการศึกษา
4. ผู้ปกครองนักเรียนได้รับการบรรเทาภาระค่าครองชีพ เนื่องจากลดค่าใช้จ่ายในเรื่อง หนังสือแบบเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน กิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สามารถนำเงินส่วนนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันในเรื่องอื่นๆ ได้เป็นการลดปัญหาการออกกลางคันของนักเรียน
5. เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจได้อีกทางหนึ่งตามโครงการไทยเข้มแข็ง

1.7 ความต้องการทางสังคมต่อนโยบาย

ผลการประเมินรายจ่ายด้านสวัสดิการสังคมของประเทศไทย โดยการอ้างอิงข้อมูลของ International Institute for Management Development (IMD) พบว่า ในปี 2552 ประเทศไทย ได้รับการจัดอันดับด้านสวัสดิการสังคมในกลุ่ม 57 ประเทศ ที่สำคัญ 2 ด้าน คือ (1) ด้านการศึกษา ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 47 ของโลก โดยหากเปรียบเทียบในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก พบว่า สัดส่วนรายจ่ายด้านการศึกษาต่อ GDP ของไทยอยู่ในระดับที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศกลุ่ม เอเชีย-แปซิฟิก แต่ปรากฏว่าคุณภาพการศึกษาของไทยกลับอยู่ในระดับที่ต้องพัฒนาให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ สัดส่วนคนที่เข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของไทยยังมี สัดส่วนน้อยกว่าหลายประเทศในกลุ่มเอเชีย-แปซิฟิก และ (2) ด้านสาธารณสุข ด้านสุขภาพและ สิ่งแวดล้อมของประเทศไทยถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 50 ของโลก โดยหากเปรียบเทียบในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก พบว่า รายจ่ายภาครัฐด้านสาธารณสุขต่อ GDP ของไทยไม่ได้มีความแตกต่างจากค่าเฉลี่ย ของประเทศกลุ่มเอเชีย-แปซิฟิกมากนัก แต่ปรากฏว่าอายุขัยเฉลี่ยของคนไทยยังคงอยู่ต่ำกว่า ค่าเฉลี่ยของประเทศกลุ่มเอเชีย-แปซิฟิก นอกจากนี้ ประเด็นที่สำคัญสำหรับการใช้จ่ายด้าน

สวัสดิการสังคมคือ การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยกลุ่มคนจนสามารถเข้าถึงการบริการด้านสวัสดิการสังคมเพื่อการสังคมสงเคราะห์และการศึกษาได้ค่อนข้างน้อย แม้ว่าจะสามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขได้เป็นอย่างดีปัญหาของรายจ่ายด้านสวัสดิการสังคมของประเทศไทยอยู่ที่ประสิทธิภาพของการใช้จ่ายด้านสวัสดิการสังคมและการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งในอนาคตการใช้จ่ายด้านสวัสดิการสังคมของไทยจึงควรให้ความสำคัญกับประเด็นสำคัญ ดังนี้ (1) กระบวนการกำหนดนโยบายควรมีลักษณะบูรณาการจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (2) รูปแบบของสังคมสวัสดิการควรมีความพอประมาณ มีเหตุผล และสามารถสร้างความอยู่ดีกินดีให้กับประชาชนอย่างแท้จริง (3) การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง (4) การพัฒนาคุณภาพคนและ (5) การรักษาความยั่งยืนทางคลัง รายจ่ายด้านการศึกษารัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนจากงบประมาณด้านสังคมและสวัสดิการทางชุมชนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นรายจ่ายด้านการศึกษาสูงถึง 4.0 แสนล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 52.9 ของงบประมาณด้านสังคมและสวัสดิการชุมชน โดยโครงการ/มาตรการด้านการศึกษาหลักๆ ที่รัฐบาลได้จัดสรรขึ้น ได้แก่

1) นโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ เป็นโครงการที่รัฐบาลสนับสนุนให้ประชาชนได้มีโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐานและลดภาระด้านการศึกษาของผู้ปกครอง จากข้อมูลล่าสุด มีผู้ได้รับประโยชน์จากโครงการนี้จำนวน 12.3 ล้านคนโดยใช้งบประมาณในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในภาคการศึกษาที่ 1/2553 จำนวน 1.87 หมื่นล้านบาท ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

ค่าเล่าเรียน	9,204,332,750	บาท
ตำรา / หนังสือเรียน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้	3,212,043,032	บาท
อุปกรณ์การเรียน	1,347,869,235	บาท
ชุดนักเรียน 2 ชุดต่อคนต่อปี	2,777,120,780	บาท
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	2,247,562,635	บาท

(2) กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เงินกู้ยืมแก่นักเรียน นักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์เพื่อเป็นค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการครองชีพระหว่างศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษา ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงช่วยแบ่งเบาภาระด้านการเงินของผู้ปกครองและเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติโดยรวม โดยมุ่งหวังว่าผู้กู้ยืมจะสามารถเล่าเรียนได้จนสำเร็จตามหลักสูตร มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รวมถึงมีจิตสำนึกในการชำระหนี้คืนเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับรุ่นน้องต่อไป ทั้งนี้ ในช่วงที่ผ่านมา กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาได้ให้กู้ยืมไปแล้วกว่า 4.0 แสนล้านบาท และมีผู้กู้ยืม 3.5 ล้านคน

(3) โรงเรียนและมหาวิทยาลัยของรัฐบาล เป็นหน่วยงานหนึ่งที่รัฐบาลให้การสนับสนุนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการพัฒนาประชาชนในประเทศและสร้างเสริมสวัสดิการให้คนในสังคม ปัจจุบันมีโรงเรียนและมหาวิทยาลัยของรัฐบาลมากถึงกว่า 3.7 หมื่นแห่ง และจากผลการสำรวจในปี 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า มีนักเรียน นิสิต นักศึกษา ที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษาภายใต้กำกับของรัฐบาลจำนวน 14.1 ล้านคนและมีบุคลากรทางการศึกษารวมทั้งหมด 7.0 แสนคน แยกเป็นในกรุงเทพฯ 9.4 หมื่นคน และจังหวัดอื่นๆ ประมาณ 6.1 แสนคนในด้านของรายจ่ายในภาคการศึกษาของรัฐบาล พบว่า รายจ่ายด้านการศึกษามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นซึ่งจะเห็นได้จากงบประมาณด้านการใช้จ่ายเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2551

ตารางที่ 1 งบประมาณด้านการศึกษา

ปีการศึกษา	2551	2552	2553
รวม (ล้านบาท)	364,634.2	419,233.2	402,891.5
- ก่อนวัยเรียน, ประถม, มัธยม	253,509.4	281,570.8	303,965.3
- การศึกษาระดับสูง	67,011.2	72,058.6	63,830.5
- ไม่จำกัดระดับ	157.4	138.6	2,060.1

- บริการสนับสนุนการศึกษา	33,212.2	53,667.0	22,577.5
- การศึกษาอื่นๆ	10,744.0	11,798.2	10,458.1

จะเห็นได้ว่า รัฐบาลได้ใช้งบประมาณสำหรับภาคการศึกษาเป็นอย่างมาก สะท้อนจากค่าใช้จ่ายงบประมาณด้านการศึกษาของไทยที่อยู่ในระดับสูงถึงร้อยละ 44.8 ของงบประมาณทั้งหมด นอกจากนี้ ยังมีค่าใช้จ่ายลงทุนด้านการศึกษาผ่านโครงการไทยเข้มแข็ง 2555 อีกจำนวน 5.2 หมื่นล้านบาท ในช่วงปี 2553 – 2555 (ที่มา: Macroeconomic Analysis Group: Fiscal Policy Office Tel 02-273-9020 Ext 3665 : www.fpo.go.th)

1.8 ความต้องการจำเป็นของนโยบาย

ด้านความเสมอภาค

การทบทวนผลการดำเนินงานพัฒนาการศึกษา ในแต่ละระดับและประเภทของการศึกษา พบว่า ในระดับการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่สามารถดำเนินการจัดการศึกษาได้บรรลุตามเป้าหมายการจัดการศึกษาตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ที่ให้เด็กที่อยู่ในวัยเรียนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงได้เท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็นโอกาสและคุณภาพการศึกษา ซึ่งจากการศึกษาโดยภาพรวม พบว่า คนไทยทุกคนยังไม่สามารถรับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ โดยในปีการศึกษา 2551 มีคนไทยวัยการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับการศึกษาภาคบังคับประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 เพียงร้อยละ 96.6 ของประชากรกลุ่มอายุ 6-14 ปี และผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายคิดเป็นร้อยละ 59.3 ของประชากรกลุ่มอายุ 15-17 ปี โดยมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเพียง 8.3 ปี ขณะที่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานปีการศึกษา 2551 ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์วิชาภาษาไทยภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาหลักและเป็นกลไกเพิ่มความสามารถในการแข่งขันต่ำกว่าร้อยละ 35 นอกจากนี้ จากการประเมินคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านการประเมินคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จำนวน 30,010 แห่ง ได้มาตรฐานเพียงร้อยละ 35 เท่านั้น โดยด้านที่ไม่ได้มาตรฐาน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ไม่ได้มาตรฐานเกี่ยวกับความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทักษะการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านผู้บริหาร ไม่ได้มาตรฐานเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ

โดยเฉพาะการมีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น การมีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านครู ไม่ได้มาตรฐานเกี่ยวกับความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและความไม่พอเพียงของครูและในด้านประสิทธิภาพทางการศึกษา พบว่า ในการจัดการศึกษาฯ ยังไม่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล จะเห็นว่าในปี 2548 การศึกษาปฐมวัยมีเด็กได้รับบริการทางการศึกษาเพียงร้อยละ 83.7 ของประชากรกลุ่มอายุ 3-5 ปี และการศึกษาขั้นพื้นฐานยังขาดความเสมอภาคและไม่เท่าเทียมกันในการเข้ารับการศึกษา รวมทั้งกลุ่มผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นประเภทผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ ก็ยังขาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษาที่เหมาะสมและทั่วถึงด้วยเช่นกันสำหรับการจัดการศึกษาของหน่วยงาน องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ตามมาตรา 12 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พบว่า ได้มีการประกาศใช้กฎกระทรวงตามมาตรา 12 ไปแล้ว 3 ฉบับ ได้แก่ กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว สถานประกอบการ และสถาบันพระพุทธศาสนา ขณะนี้มีครอบครัวที่จัดการศึกษาให้บุตร จำนวน 23 ครอบครัว ผู้เรียน 41 คน สถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการนำร่องส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานประกอบการในรูปศูนย์การเรียน จำนวน 6 แห่ง ผู้เรียนประมาณ 200 คน สถาบันพระพุทธศาสนาได้จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กับวิสามัญศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ จำนวน 10,843 แห่ง ผู้เรียน 1,135,000 รูป/คน อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาในรูปแบบศูนย์การเรียนยังนับเป็นเรื่องใหม่ของสังคม ทำให้การสนับสนุนกลุ่มผู้จัดยังดำเนินการได้น้อย ทั้งเงินอุดหนุนการศึกษา การลดหย่อน/ยกเว้นภาษีและสิทธิประโยชน์ด้านอื่น

การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ถึงแม้ว่าจะจัดบริการการศึกษาเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้ตามความต้องการ ทั้งการศึกษาพื้นฐานนอกระบบ การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยในปี 2549 สามารถให้บริการประชาชนได้จำนวน 16.68 ล้านคน กล่าวคือ ให้บริการการศึกษานอกระบบทั้งการศึกษาต่อเนื่อง การส่งเสริมการรู้หนังสือ และการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวม 2,863,172 คน และการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยรวม 13,816,355 คน แล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถแสดงผลและศักยภาพที่แท้จริง ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และรักการอ่าน เช่นเดียวกับการจัดการศึกษาเฉพาะทาง ยังคงเป็นการจัดการศึกษาตามความจำเป็นของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งยังขาดการสนับสนุนจากรัฐเท่าที่ควร ในอันที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาให้แก่บุคลากรเพื่อเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศ(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2551)

ส่วนการบริหารการจัดการศึกษา พบว่า ยังคงมีปัญหาด้านการกระจายอำนาจการศึกษาที่ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและทั่วถึงในการจัดการศึกษา โดยมีโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญเพื่อประกอบการดำเนินการจัดการศึกษา ได้แก่ ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา เป็นการระดมทรัพยากรจากหลายทาง การส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันต่าง ๆ ในสังคมจัดการศึกษา การจัดเก็บภาษี เป็นต้น แต่ที่ผ่านมายังไม่เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีฐานะยากจน ถึงแม้จะมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาในสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 24.4 ของงบประมาณทั้งหมดของรัฐบาล (ปี พ.ศ. 2547)

แต่ในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมาคือในระหว่างปี 2547-2549 สัดส่วนการจัดสรรงบประมาณมีแนวโน้มลดลงเกือบทุกหน่วยงาน ยกเว้นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นทุกปี การจัดสรรค่าใช้จ่ายรายหัวสำหรับการศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน 12 ปี และอนุบาลอีก 2 ปี รวมเป็น 14 ปี หลักเกณฑ์การจัดสรรยังไม่สอดคล้องกับความจำเป็น โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก งบประมาณไม่เพียงพอในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ยังไม่มีการจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่บุคคล ครอบครัว และสถาบันสังคมอื่น ๆ นอกจากสถานศึกษา ในด้านมาตรฐานและการประกันคุณภาพที่ทุกหน่วยงานด้านการศึกษาในแต่ละระดับจะต้องคำนึงถึง มีการนำมาตรฐานการศึกษาของชาติไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดมาตรฐานเดียวกันและยังมีการปรับปรุงระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพตามกฎกระทรวงในด้านการผลิต การพัฒนาและการใช้ครู ยังคงมีปัญหการผลิตครูที่สอดคล้องและสนองต่อความต้องการของสถาบันการศึกษาและการพัฒนาประเทศการขาดแคลนครูทุกระดับ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ที่ส่วนหนึ่งมีผลมาจากการกำหนดนโยบายการจำกัดกำลังคนภาครัฐ สำหรับด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนการสอน แต่ยังมีปัญหาอุปสรรคในด้านความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศ โดยเฉพาะในชนบทอีกทั้งครูผู้สอนยังขาดความรู้และทักษะในการนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน นอกจากนี้ การวิจัยและพัฒนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของกระบวนการเรียนการสอน แต่พบว่าครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในการทำวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ในการนำมาพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลไปสู่การพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ได้

นอกจากนั้น ยังมีวิกฤตการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารและการจัดการศึกษา และคุณภาพการศึกษา ได้แก่ วิกฤตการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลให้ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศทุกมาตรฐาน รวมทั้งปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็นต้น ที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาต่อไป

การปฏิบัติตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพของกระทรวงศึกษาธิการตามโครงการไทยเข้มแข็งกระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มุ่งหวังที่จะให้เป็นโครงการหนึ่งเพื่อช่วยแก้สภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนี้ ตามมาตรการที่รัฐต้องการจะหมุนเวียนเงินในระดับพื้นที่และลดภาระค่าครองชีพของประชาชน และที่สำคัญเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กยากจน และเด็กด้อยโอกาสทั่วประเทศ

ก่อนหน้านีักระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน โดยจัดทั้งที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อหาข้อสรุปสำหรับกำหนดวิธีการที่เหมาะสมโดยยึดหลัก 4 ประการ คือ

1. ประหยัดเงินงบประมาณแผ่นดิน
2. มีความโปร่งใส
3. มีปัญหาในทางปฏิบัติตามน้อยที่สุด
4. มีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายของสถานศึกษา

เกณฑ์การจัดสรรเงินงบประมาณของโครงการไทยเข้มแข็งตามนโยบายเรียนฟรี แบ่งออกเป็น 5 หมวด ได้แก่ หมวดค่าเรียน หมวดหนังสือเรียน หมวดอุปกรณ์การเรียน หมวดเครื่องแบบชุดนักเรียน และหมวดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สรุปรายละเอียดของหมวดต่างๆ ได้ดังนี้

หมวดค่าเล่าเรียน

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดสรรงบประมาณค่าเล่าเรียน ให้แก่ผู้เรียนทั่วประเทศ ตามอัตราค่าใช้จ่ายต่อหัวที่ คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติในแต่ละระดับและประเภท ดังนี้

ก. การศึกษาในระบบ

1. อนุบาลคนละ 1,700 บาทต่อปี
2. ประถมศึกษา คนละ 1,900 บาทต่อปี
3. มัธยมต้น คนละ 3,500 บาทต่อปี
4. มัธยม ปลาย คนละ 3,800 บาทต่อปี
5. ปวช.(ช่างอุตสาหกรรม) คนละ 6,500 บาทต่อปี,
(พาณิชยกรรม) คนละ 4,900 บาทต่อปี,
(คหกรรม) คนละ 5,500 บาทต่อปี
(ศิลปกรรม) คนละ 6,200 บาทต่อปี
(เกษตรกรรมทั่วไป) คนละ 5,500 บาทต่อปี

(เกษตรกรรมปฏิรูป) คนละ 11,900 บาทต่อปี

6. ปวช.คนละ 4,240 บาทต่อปีหมายเหตุ :

1. เพิ่มการอุดหนุนแก่นักเรียนอนุบาล 3 ขวบในโรงเรียนเอกชน
2. ปรับเพิ่มอัตราอุดหนุนให้โรงเรียนเอกชนอีกร้อยละ 10

หมวดหนังสือเรียน

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดสรรงบประมาณค่าหนังสือเรียนให้แก่สถานศึกษา สำหรับบริหารจัดการได้เองตามวัตถุประสงค์ โดยกำหนดวิธีการให้ถูกต้องตามระเบียบของราชการ และให้มีการจัดระบบหนังสือเรียนเพื่อส่งต่อให้นักเรียนในรุ่นต่อๆ ไปได้นำไปใช้ ทั้งนี้การดำเนินการคัดเลือกหนังสือเรียนของสถานศึกษานั้น กำหนดให้ต้องมีการพิจารณาตัดสินใจร่วมกันระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษากับภาคี 4 ฝ่าย ซึ่งประกอบด้วยครู ผู้ปกครอง กรรมการนักเรียน และผู้แทนชุมชน สำหรับเกณฑ์ของเงินที่จะจัดสรรเป็นค่าหนังสือเรียนตามรายหัว มีดังนี้

ก. การศึกษาในระบบโรงเรียน

- อนุบาล คนละ 200 บาท
- ประถมศึกษาปีที่ 1 คนละ 483.20 บาท
- ประถมศึกษาปีที่ 2 คนละ 347.20 บาท
- ประถมศึกษาปีที่ 3 คนละ 365.60 บาท
- ประถมศึกษาปีที่ 4 คนละ 580.00 บาท
- ประถมศึกษาปีที่ 5 คนละ 424.00 บาท
- ประถมศึกษาปีที่ 6 คนละ 496.00 บาท
- มัธยมศึกษาปีที่ 1 คนละ 739.20 บาท
- มัธยมศึกษาปีที่ 2 คนละ 564.80 บาท
- มัธยมศึกษาปีที่ 3 คนละ 560.00 บาท
- มัธยมศึกษาปีที่ 4 คนละ 1,160.80 บาท
- มัธยมศึกษาปีที่ 5 คนละ 805.60 บาท
- มัธยมศึกษาปีที่ 6 คนละ 763.20 บาท
- ปวช.คนละ 1,000.00 บาท

ข. การศึกษานอกโรงเรียน

- ประถมศึกษา คนละ 290 บาทต่อปี
- มัธยมต้น คนละ 360 บาทต่อปี
- มัธยมปลาย คนละ 400 บาทต่อปี
- ปวช.คนละ 500 บาทต่อปี

หมวดอุปกรณ์การเรียน

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดสรรงบประมาณให้สถานศึกษาดำเนินการจัดทำบัญชีจ่ายเงินสดให้แก่ผู้ปกครองของนักเรียนตามเกณฑ์ ค่าใช้จ่ายรายหัว โดยผู้ปกครองและนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนด้วยตนเอง และให้นำใบเสร็จรับเงินที่มีมูลค่าไม่ต่ำกว่าเงินสดนั้น มาเป็นหลักฐานแสดงกับสถานศึกษา โดยมีการตรวจสอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาและภาคี 4 ฝ่ายอีกชั้นหนึ่ง ตัวอย่างรายการอุปกรณ์การเรียน ได้แก่ แบบฝึกหัด สมุด ดินสอ ปากกา ยางลบ เครื่องมือเรขาคณิต วัสดุฝึกด้านคอมพิวเตอร์ (เช่น แผ่นซีดี) กระดาษ A4 สี เทียน ดินน้ำมัน เป็นต้น สำหรับเกณฑ์ของเงินที่จะจัดสรรเป็นค่าอุปกรณ์การเรียนตามรายหัว มีดังนี้

อนุบาล คนละ 100 บาทต่อปี

ประถมศึกษา คนละ 150 บาทต่อปี

มัธยมต้น คนละ 210 บาทต่อปี

มัธยมปลาย คนละ 230 บาทต่อปี

ปวช.คนละ 230 บาทต่อปี

หมวดเครื่องแบบนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการจัดสรรงบประมาณให้สถานศึกษาดำเนินการจัดทำบัญชีจ่ายเงินสดให้แก่ผู้ปกครองนักเรียนตามเกณฑ์ค่าใช้จ่ายรายหัว โดยผู้ปกครองและนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดซื้อเครื่องแบบนักเรียนด้วยตนเอง และให้นำใบเสร็จรับเงินที่มีมูลค่าไม่ต่ำกว่าเงินสด

นั้น มาเป็นหลักฐานแสดงกับสถานศึกษา โดยมีการตรวจสอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาและภาคี 4 ฝ่ายอีกชั้นหนึ่งสำหรับเกณฑ์ของเงินที่จะจัดสรรเป็นค่าเครื่องแบบนักเรียนตามรายหัว ดังนี้

- อนุบาล คนละ 300 บาทต่อปี
- ประถมศึกษา คนละ 360 บาทต่อปี
- มัธยมต้น คนละ 450 บาทต่อปี
- มัธยมปลาย คนละ 500 บาทต่อปี
- ปวช.คนละ 900 บาทต่อปี

ทั้งนี้ รายการเครื่องแบบนักเรียนที่กำหนดจะจัดสรรคือ คนละ 2 ชุดต่อปี ตามราคามาตรฐานคุณภาพซึ่งหากผู้ปกครองรายใดจะซื้อเครื่องแบบนักเรียนที่มีราคาสูงกว่า ก็จะต้องรับภาระในราคาส่วนต่างเอง และหากผู้ปกครองมีชุดเครื่องแบบนักเรียนเพียงพออยู่แล้วก็สามารถนำเงินไปซื้อเข็มขัด รองเท้า ถุงเท้า ชุดกีฬา ชุดลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารีได้

นอกจากนี้ ได้มีการกำหนดให้สำรวจผู้ปกครองที่ประสงค์จะสละสิทธิ์ไม่รับเงินค่าเครื่องแบบนักเรียน โดยถือเป็นนโยบายที่ทุกสถานศึกษาต้องการรณรงค์ให้มีการเสียสละสำหรับผู้มีฐานะดี ซึ่งสถานศึกษาจะได้มีหนังสือตอบขอบคุณและเชิดชูเกียรติผู้ปกครองที่แสดงความประสงค์สละสิทธิ์ และจะมีการนำเงินกองทุนที่ได้จากการสละสิทธิ์ไปช่วยเหลือสถานศึกษาที่ด้อยโอกาสต่อไป

หมวดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กระทรวงศึกษาธิการได้จัดสรรงบประมาณให้สถานศึกษา สำหรับบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้เองตามวัตถุประสงค์ใน 4 กิจกรรม ได้แก่

1. กิจกรรมวิชาการ โดยจัดอย่างน้อย 1 ครั้ง ต่อคนต่อปี. กิจกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ค่ายลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี โดยจัดอย่างน้อย 1 ครั้ง ต่อคนต่อปี
2. ทัศนศึกษานอกสถานที่ โดยจัดอย่างน้อย 1 ครั้งต่อคนต่อปี
3. บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศหรือคอมพิวเตอร์ โดยจัดอย่างน้อย 40 ชั่วโมง ต่อคนต่อปี

สำหรับเกณฑ์ของเงินที่จะจัดสรรเป็นค่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีดังนี้

ก. การศึกษาในระบบ

1. อนุบาล คนละ 215 บาทต่อภาคเรียน
2. ประถมศึกษา คนละ 240 บาทต่อภาคเรียน

3. มัธยมต้น คนละ 440 บาทต่อภาคเรียน
4. มัธยมปลาย คนละ 475 บาทต่อภาคเรียน
5. ปวช.คนละ 475 บาทต่อภาคเรียน

ข. การศึกษานอกระบบ

1. ประถมศึกษา คนละ 140 บาทต่อภาคเรียน
2. มัธยมต้น คนละ 290 บาทต่อภาคเรียน
3. มัธยมปลาย คนละ 290 บาทต่อภาคเรียน
4. ปวช.คนละ 530 บาทต่อภาคเรียน

ระบบการศึกษา และตัวชี้วัด

1. ด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา ได้แก่ อัตราการเข้าเรียน ความเสมอภาคระหว่างเพศ รวมทั้งนำเสนอ

2. การมีส่วนร่วมทางการศึกษาของประชากร โดยเปรียบเทียบสัดส่วนนักเรียนในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน

ระบบการศึกษา

องค์การยูเนสโก (ISCED 1997 , 2006) ได้จำแนกระดับการศึกษาตามมาตรฐานการจัดประเภทการศึกษานานาชาติ International Standard Classification of Education หรือ ISCED เป็นกรอบ (framework) ในการเปรียบเทียบสภาวะการณ์ทางสถิติการศึกษาและระบบการเรียนการสอน (learning systems) โดยแบ่งเป็น 7 ระดับ ได้แก่ ระดับก่อนประถมศึกษา หรือ ISCED 0 ระดับประถมศึกษา หรือ ISCED 1 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือ ISCED 2 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ISCED 3 ระดับหลังมัธยมก่อนอุดมศึกษา หรือ ISCED 4 ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และปริญญาโท หรือ ISCED 5 และ ระดับปริญญาเอก หรือ ISCED 6

การศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย

ระบบการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเปรียบเทียบกับประเทศไทยกับนานาชาติ ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละประเทศ โดยแสดงอายุเริ่มต้นและจำนวนที่เรียนในแต่ละระดับการศึกษา โดยในภาพรวมระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ในที่นี้ไม่นับรวมการศึกษาปฐมวัย หรือการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา) พบว่า ประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่ใช้เวลาเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 10-13 ปี ประเทศไทยใช้เวลาเรียน 12 ปี เช่นเดียวกับเกาหลี ญี่ปุ่น สวีเดน และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ฟิลิปปินส์ใช้เวลาน้อยที่สุด 10 ปี จีน 11 ปี ส่วนมาเลเซีย นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย เยอรมนี และสหราชอาณาจักรใช้เวลามากกว่าไทยคือ 13 ปีหากจำแนกแต่ละระดับการศึกษา พบว่าระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการพัฒนาและเตรียมความพร้อมเด็กเพื่อเข้าเรียนระดับต่อไป ไม่เป็นการศึกษาภาคบังคับ รับเด็กแรกเริ่มเข้าเรียนอายุ 3, 4 หรือ 5 ปี ระยะเวลาเรียน 1-4 ปี ประเทศไทยใช้เวลา 3 ปี เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา เยอรมนี ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และเวียดนาม ประเทศที่ใช้เวลาเตรียมความพร้อมน้อยเพียง 1 ปี ได้แก่ ออสเตรเลีย เกาหลี และมาเลเซีย ส่วนแคนาดา นิวซีแลนด์ และสหราชอาณาจักรใช้เวลาเตรียมความพร้อม 2 ปี ในขณะที่ฟินแลนด์และสวีเดน ใช้เวลานานถึง 4 ปี

ระดับประถมศึกษา เด็กเข้าเรียนเมื่ออายุ 5, 6 หรือ 7 ปี โดยรับต่อจากระดับก่อนวัยเรียน ระยะเวลาเรียนในระดับประถมศึกษาอยู่ระหว่าง 4-7 ปี ประเทศส่วนใหญ่รวมทั้งประเทศไทยใช้เวลาเรียน 6 ปี เช่นเดียวกับเกาหลี ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และแคนาดา เป็นต้น เยอรมนีใช้เวลาน้อยเพียง 4 ปี จีน ฝรั่งเศส และเวียดนาม ใช้เวลา 5 ปี ส่วนออสเตรเลียใช้เวลานานถึง 7 ปี

สรุปภาพระบบการศึกษา : อายุเริ่มต้นและจำนวนปีที่เรียน

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย คือ ประถมศึกษา: มัธยมศึกษา,มัธยมศึกษา: ศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา คือ 3:6:6:4

ระดับมัธยมศึกษา อายุการเข้าเรียนระดับนี้อยู่ในช่วง 10-13 ปี ประเทศต่าง ๆ ส่วนมากจะรับเด็กอายุ 12 ปี และใช้เวลาเรียน 6 ปี ประเทศที่ใช้เวลาเรียนระดับมัธยมศึกษา 6 ปี เช่นเดียวกับประเทศไทย ได้แก่ เกาหลี ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย เป็นต้น ฟิลิปปินส์ใช้เวลาน้อยเพียง 4 ปี สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส นิวซีแลนด์ มาเลเซีย และเวียดนาม ใช้เวลา 7 ปี เยอรมนีใช้เวลามากที่สุดถึง 9 ปี

โดยสรุป ประเทศไทย จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา 6 ปี มัธยมศึกษา 6 ปี เหมือนญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และคล้ายคลึงกับอินโดนีเซีย เกาหลี แคนาดา ฟินแลนด์ และสวีเดน โดยแตกต่างกันเล็กน้อยที่ระดับก่อนประถมศึกษา และอายุเริ่มต้นของระดับประถมศึกษาเท่านั้น

(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2552)

ตอนที่ 2 การดำเนินการตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ

การดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ ของกระทรวงศึกษาธิการ

เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2542 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้สอดคล้องดังนี้

1) จัดทำนโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2542 โดยให้การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานหมายถึง การศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ โดยให้คำนึงถึงการเตรียมความพร้อมในระดับก่อนประถมศึกษาเป็นพิเศษด้วยอยู่ระหว่างปรับปรุง (ร่าง) แผนปฏิบัติการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี (พ.ศ. 2545-2549) รวมทั้งประมาณการเป้าหมายผู้เรียนและงบประมาณการศึกษาขั้นพื้นฐานและปรับปรุง (ร่าง) แผนปฏิรูปการศึกษาและพัฒนาเด็กปฐมวัย 0-5 ปี (พ.ศ. 2545-2549)

2) ศึกษาค่าใช้จ่ายการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี สำหรับปีงบประมาณ 2546 โดยศึกษาค่าใช้จ่ายต่อหัวผู้เรียนในระบบและนอกระบบโรงเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ สำหรับผู้เรียนปกติและผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษได้แก่ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความสามารถพิเศษอยู่ระหว่างนำเสนอคณะรัฐมนตรี (รัฐมนตรีชุดปัจจุบัน)

3) เตรียมจัดทำโครงสร้าง องค์การแบ่งส่วนงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อดำเนินการจัดเตรียมระบบการบริหารงานการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดบุคลากรตามกรอบอัตรากำลัง จัดระบบข้อมูลสารสนเทศและจัดระบบบริหารทรัพย์สินอยู่ระหว่างเตรียมเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณา

4) เร่งรัดเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ให้สอดคล้องตามเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญ และมติคณะรัฐมนตรี โดยประสานงานกับสำนักงบประมาณเพื่อจัดสรรงบประมาณอุดหนุนให้ครอบคลุมถึงผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสายสามัญและสายอาชีพของสถานศึกษาในสังกัด และสถานศึกษาเอกชนทุกแห่งตั้งแต่ปีงบประมาณ 2544 จัดทำคำขอตั้งงบประมาณปีงบประมาณ 2546 เรียบร้อยแล้ว และเตรียมการประมาณการงบประมาณในปีต่อ ๆ ไป

5) จัดทำแผนการรับนักเรียนและพัฒนาแนวทางการรับนักเรียนเป็นรายปีการศึกษา ที่เหมาะสมเพื่อเตรียมการรองรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี

6) เร่งรัดสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และสถานศึกษาเอกชนได้แก่ การดำเนินการเรื่องต่าง ๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2552)

2.1 ผลการนำนโยบายไปใช้ได้แก่

1. นักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับการสนับสนุนรายการหนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

2. นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียน เนื่องจากได้รับการสนับสนุนหนังสืออุปกรณ์การเรียน และเครื่องแบบนักเรียนครบทุกคน

3. สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. ผู้ปกครองนักเรียนได้รับการบรรเทาภาระค่าครองชีพ เนื่องจากลดค่าใช้จ่ายในเรื่องหนังสือแบบเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน กิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สามารถนำเงินส่วนนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันในเรื่องอื่น ๆ ได้ เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจได้อีกทางหนึ่ง

2.2 ผลโดยตรงของการดำเนินการตามนโยบาย

2.2.1 ส่งผลให้เกิดผลดีต่อสังคม เพราะการให้โอกาสด้านการศึกษาแก่คน ถือว่าเป็นการสร้างทรัพยากรมนุษย์ ตามที่แผน 10 ในยุทธศาสตร์การพัฒนาข้อที่ 1 (วิวรรณ มุขดี 2553 : 8) โดยได้กำหนดไว้ว่า การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยเตรียมเด็กและเยาวชนทั้งด้านทักษะชีวิตและความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันพัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงานให้รองรับการแข่งขันของประเทศ ซึ่งการให้เรียนฟรีนั้น จะเกิดผลดีในแง่บวกต่อตัวผู้ที่ได้รับการศึกษา รวมถึงการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองที่ต้องจ่ายค่าเทอม อีกทั้งยังเป็นการจูงใจให้เด็กเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นจากเดิม ซึ่งหมายความว่า 15 ปีจากอนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 เด็กมีความรู้ที่สูงขึ้น และเป็นการให้เด็กได้เลือกกระหนวงนำความรู้ไปประกอบอาชีพ หรือเพื่อศึกษาเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ถือว่าเป็นการยกระดับการศึกษาไทยให้สูงขึ้น อีกระดับหนึ่งผลเสียเชิงลบได้โดยเฉพาะ เรื่องความเท่าเทียมที่อาจจะไม่เท่าเทียม ตัวอย่างเช่น เด็กบางคนที่มีฐานะยากจน ก็ยังไม่สามารถมาเรียนได้เท่าเทียมกับเด็กอื่นๆ เนื่องจากยังต้องมีเรื่องอาหารการกิน ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง หากรัฐไม่ต้องใช้งบประมาณไปโดยไม่จำเป็น

แล้ว อาจจะจัดสรรเป็นเงินทุนการศึกษาให้แก่เด็กที่ยากจนเป็นค่าอาหารกลางวัน ได้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ก็เป็นได้ การทุ่มงบประมาณแบบบูรณาการเพื่อให้โอกาสการศึกษา แก่คนทุกคน อย่างเท่าเทียมกัน ทั้งคนจนคนรวยในทางทฤษฎีถือเป็นการให้ความเท่าเทียมกันก็จริง แต่ในทางปฏิบัติแล้วไม่ถือว่าเป็น ความเท่าเทียมกัน เนื่องจากคนที่มีฐานะดีอยู่แล้ว เมื่อได้รับสิทธิเช่นนี้ ก็ยังทิ้งห่างคนยากจนเข้าไปใหญ่ ดังนั้นนโยบายเรียนฟรีอย่างมีคุณภาพ รัฐจึงควรเลือกสรรให้แก่คนที่สมควรได้รับจริงๆ และอย่างทั่วถึง

2.3 ผลกระทบของนโยบาย

นโยบายเรียนฟรี 15 ปี มีผลกระทบทางบวกกับประชาชนทั่วไปที่ได้รับสิทธิประโยชน์อย่างทั่วถึงทุกระดับชั้น คนยากดีมีจน หาเช้ากินค่ำ ทุกคนได้รับโอกาสนี้เท่าเทียมกัน กลุ่มคนรากหญ้า ในชนบทห่างไกล ชุมชนแออัดผู้มีรายได้น้อย โรงเรียนขนาดเล็กด้อยคุณภาพจะพึงพอใจนโยบายนี้เป็นที่สุด เพราะจ่ายเป็นเงินสดถึงมือประชาชนโดยตรง ลดภาระค่าใช้จ่าย ความเดือนร้อนตอนเปิดเทอม และลดการเป็นหนี้สินในการกู้ยืมเงินทั้งในและนอกระบบ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษาได้เพิ่มขึ้น และรัฐบาลเองได้ทำตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ 2550 และทำตามที่ได้แถลงไว้กับรัฐสภา ผลสำเร็จของการใช้นโยบายนี้ทำให้รัฐบาลได้คะแนนเสียงไม่น้อยจากภาคประชาชน

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะต่อการดำเนินการนโยบายเรียนฟรี 15 ปี มีคุณภาพ

3.1 ปัญหา นโยบาย

ปัญหา นโยบาย หมายถึง ปัญหาที่เป็นปัญหาหลักหรือปัญหาสำคัญหนึ่งหรือสองปัญหาของสังคมที่นำมาใช้กำหนดเป็นนโยบาย ปัญหาที่ต้องเร่งพัฒนา ปรับปรุง และทำการต่อยอดของนโยบายการเรียนฟรีอย่างมีคุณภาพฯ ด้านคุณภาพผู้เรียน ครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ รวมทั้งการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ที่พบว่า สถานศึกษาจำนวนมากไม่ได้มาตรฐาน และตัวผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำ ขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งการคิด วิเคราะห์ใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง คุณธรรม จริยธรรม ในด้านครู คณาจารย์ พบว่า มีปัญหาการขาดแคลนครู คณาจารย์ ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม ไม่ได้คนเก่ง คนดี และมีใจรักมาเป็นครู คณาจารย์ ในด้านการบริหารจัดการ พบว่า ยังไม่มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม

เป้าหมาย รวมทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ) นอกจากนี้ยังมีปัญหาต่างอีกเช่น

1. ปัญหาทุจริต เกี่ยวกับค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน รวมแล้วเฉพาะการศึกษาอาจเกิดการทุจริตถึง 3 ประการด้วยกัน

2. ปัญหาคุณภาพ ไม่มีผู้ปกครองคนไหนอยากให้ลูกของตนเรียนโรงเรียนที่ไม่มีชื่อเสียง ไม่มีคุณภาพ เมื่อผู้ปกครองต่างก็แสวงหาโรงเรียนที่มีคุณภาพ เป็นผลให้ทางโรงเรียนต่างต้องแข่งขันกัน อวดคุณภาพ กลับกลายเป็นว่า การศึกษาเป็นธุรกิจหนึ่งที่ทำเงินอย่างมหาศาลให้กับโรงเรียน เอกชน โรงเรียนวัด โรงเรียนรัฐ ที่มีชื่อเสียง ซึ่งเป็นไปตามระบบทุนนิยมอันเลวร้าย โรงเรียนทั้งหลายกลับกลายเป็นโรงเรียน เกรดต่ำ ไม่เป็นที่นิยม ผู้คนก็ต่างดูถูกดูแคลนว่าไม่ได้มาตรฐาน ครูบาอาจารย์โรงเรียนที่ไม่มีชื่อเสียง เพราะงบประมาณมีน้อย อุปกรณ์การศึกษาก็ไม่ค่อยมี

3. ปัญหาความเสมอภาค เป็นปัญหาที่กว้างมาก ยากที่จะให้ทุกสิ่งทุกอย่างเสมอหน้ากันได้ แต่ปัญหาเรียนฟรี ก็ยากที่จะเสมอภาคกันแล้ว เกิดข้อถกเถียงกันหลายอย่าง เช่น จะแบ่งงบประมาณให้แต่ละโรงเรียนกันอย่างไร โรงเรียนรัฐควรได้เท่าไร โรงเรียนเอกชนควรได้เท่าไร โรงเรียนวัด มีผู้บริจาคแล้วไม่ต้องเอางบจาก ผู้ปกครองที่มีฐานะควรเสียค่าเล่าเรียนให้ลูกหลาน โรงเรียนเอกชนโรงใดที่ไม่ต้องการเงินอุดหนุนก็ให้แจ้งมา ผู้ปกครองคนใดต้องการสวัสดิ์ค่าอุปกรณ์เครื่องแบบ ก็ให้สถานศึกษารายงานมา

สรุปแล้ว หากเป็นเช่นนี้เรียนฟรีหรือไม่ฟรีก็ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง นั่นคือโรงเรียนได้ผู้ปกครองเสีย เหมือนเดิมเพื่อป้องกันปัญหาและแก้ไขปัญหาดังกล่าว รัฐจึงควรต้องมีมาตรการป้องกันมารองรับหรือมีวิธีการแก้ไขมิให้ปัญหาเกิดขึ้น

(1) ปัญหาทุจริต ควรมีคณะกรรมการคอยตรวจสอบควบคุมสอดส่องดูแลการใช้งบประมาณอย่างเป็นระบบและเคร่งครัด ทำนองเดียวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้ เพื่อป้องกันมิให้มีการทุจริตเกิดขึ้นอีก หากเกิดขึ้นก็สามารถพิสูจน์เอาผิดได้โดยง่าย

(2) ปัญหาคุณภาพการศึกษา ควรต้องมีการปฏิรูปการศึกษาอยู่ร่ำไป ต้องพัฒนาคุณภาพทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นครูบาอาจารย์ นักเรียนนักศึกษา อุปกรณ์การศึกษา และสถานศึกษา ทั้งรัฐวัด เอกชน ต้องพยายามพัฒนาคุณภาพให้ได้ระดับที่ใกล้เคียงและเท่าเทียมกันให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ หากพัฒนาคุณภาพได้ ปัญหาความเสมอภาคก็อาจทำได้ด้วย สิ่งสำคัญสำหรับคุณภาพอาจแบ่งได้ 3 อย่าง คืองบประมาณเข้าถึงทั่วกัน คุณภาพชีวิตเข้าถึงทั่วกัน และเกียรติศักดิ์เข้าถึงทั่วกัน

(3) ปัญหาความเสมอภาคหรือเสมอหน้ากัน ถ้าคุณภาพการศึกษาใกล้เคียงกันหรือเท่าเทียมกันแล้ว ความเสมอภาคในเรื่อง ค่าเล่าเรียน ค่าอุปกรณ์การศึกษา ค่ากิจกรรม รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่างๆ เกี่ยวกับการศึกษา ก็มีโอกาสที่จะใกล้เคียงกันหรือเท่าเทียมกันที่สุดในที่สุด ควรมีเกณฑ์มาตรฐานกลางในการเรียกเก็บค่าเล่าเรียน ค่าอุปกรณ์การศึกษา เหมือนกับระบบการเรียกเก็บอื่นๆ ที่ดูเท่าเทียมหรือใกล้เคียงกัน ควรมีการจัดทำสำมะโนครัวการศึกษาว่า ครอบครัวใดมีฐานะหรือไม่มีฐานะ ยากจนหรือมั่งมี ช่วยรัฐได้หรือช่วยรัฐไม่ได้ หากช่วยได้ควรให้รางวัลแห่งความดีงามที่เสียสละ เพื่อเป็นแบบอย่างแก่สังคมที่รักสามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
(มติชนรายวัน วันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2552 ปีที่ 32 ฉบับที่ 11325 หน้า 6)

3. ผลการติดตามการดำเนินการตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ

1. การรับรู้ ความเข้าใจต่อนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ

การรับรู้ และความเข้าใจของผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียน เข้าใจและคาดหวังว่านโยบายเรียนฟรี หมายถึง การไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ให้กับโรงเรียนอีก ซึ่งเป็นจุดอ่อนของการประชาสัมพันธ์โครงการ ที่ไม่อธิบายนิยามของคำว่าเรียนฟรีให้ชัดเจน ว่าเป็นการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายพื้นฐานของการศึกษา และเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่นักเรียน สำหรับหน่วยงานผู้ปฏิบัติตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ พบว่ากระบวนการดำเนินการมีหลายขั้นตอน สับสนในการปฏิบัติ บางรายการต้องตีความเอง ทำให้เกิดความล่าช้า

2. การดำเนินการในส่วน of ค่าเล่าเรียน

การดำเนินการในส่วน of ค่าเล่าเรียน ซึ่งเป็นงบประมาณสนับสนุนค่าใช้จ่ายรายหัวของนักเรียน ตามจำนวนนักเรียนในปีงบประมาณ 2551 ที่ตัดโอนให้สถานศึกษา เพื่อการบริหารจัดการโดยตรง สำหรับหน่วยงานผู้ปฏิบัติตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ ประเด็นที่พบคือจำนวนนักเรียนเข้าใหม่ ของปีการศึกษา 2552 ที่ยังไม่แสดงยอด ทำให้ต้องแจ้งยอดเพิ่มเติม และได้รับเงินในส่วนนี้ล่าช้า

3. การดำเนินการในส่วน of ค่าเครื่องแบบนักเรียน

ค่าเครื่องแบบนักเรียน เป็นการตัดโอนงบประมาณให้เท่ากับจำนวนนักเรียนใน สถานศึกษา โดยการจ่ายเงินให้กับผู้ปกครองนักเรียน ไปดำเนินการจัดซื้อเอง ตามอัตราที่กำหนดในแต่ละระดับชั้น และให้นำใบเสร็จรับเงินมาแสดง สำหรับหน่วยงานผู้ปฏิบัติตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ ในส่วน of ค่าเครื่องแบบนักเรียน มีความกังวลถึงความเป็นเอกภาพ ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน สถานศึกษา เป็นสำคัญ

4. การดำเนินการในส่วนของคุณค่าอุปกรณ์การเรียน

ค่าอุปกรณ์การเรียน เป็นการตัดโอนงบประมาณให้เท่ากับจำนวนนักเรียนในโรงเรียน สถานศึกษา โดยการจ่ายเงินให้กับผู้ปกครองนักเรียน ไปดำเนินการจัดซื้อเอง ตามอัตราที่กำหนด ในแต่ละระดับชั้น และให้นำใบเสร็จรับเงินมาแสดง สำหรับหน่วยงานผู้ปฏิบัติตามตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ ในส่วนของคุณค่าอุปกรณ์การเรียน ถือเป็นภาระในการตรวจสอบติดตาม ใบเสร็จรับเงิน ทำให้เกิดความล่าช้าในการส่งหลักฐาน

ทั้งนี้ ปัญหาจากการดำเนินการ กรณี ค่าเครื่องแบบนักเรียน และค่าอุปกรณ์การเรียน คือ 1) ผู้ปกครองนักเรียนไม่มารับเงินตามกำหนดเวลา 2) ผู้ปกครองนักเรียน ไม่เข้าใจระเบียบวิธีการเบิกจ่ายเงินของทางราชการ 3) ผู้ปกครองนักเรียนนำใบเสร็จรับเงินที่มีข้อความในใบเสร็จรับเงิน ไม่ครบถ้วนถูกต้อง ทำให้ต้องนำไปแก้ไข

5. การดำเนินการในส่วนของคุณค่าหนังสือเรียน

ค่าหนังสือเรียน เป็นการตัดจ่ายงบประมาณ ที่ให้สถานศึกษา ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้าง ตามระเบียบฯ การได้มาซึ่งหนังสือที่ต้องดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างนั้น ต้องได้รับการพิจารณาจาก ภาควิ 4 ฝ่าย คือ ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน และผู้แทนกรรมการนักเรียน สำหรับ หนังสือเรียน จัดเป็นหนังสือพิมพ์เรียน ทำให้เกิดปัญหากับนักเรียน ที่ไม่สามารถจดบันทึกสิ่งที่เรียนรู้อื่นๆ ไม่สามารถทบทวน ซัก เขียน และต้องส่งคืน ส่งผลให้ผู้ปกครองนักเรียน ต้องจัดซื้อหนังสือเรียนอีกหนึ่ง ชุดให้แก่บุตรหลานของตนเอง ทำให้เสียงบประมาณในส่วนนี้โดยใช่เหตุสำหรับหน่วยงานผู้ปฏิบัติตามตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ ในส่วนของคุณค่าหนังสือเรียน ไม่สามารถจัดซื้อบางรายวิชาที่เป็นหนังสือเฉพาะด้านได้ เพราะราคาแพง และยังคงศึกษาวิธีการจัดซื้อจัดจ้างที่ถูกต้องตามระเบียบฯ แนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องชัดเจน ให้โปร่งใส ตรวจสอบได้

6. การดำเนินการในส่วนของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เนื่อง สถานศึกษา แต่ละแห่ง แต่ละสังกัด มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีความแตกต่างกันตามบริบท ทำให้งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน เป็นข้อจำกัดต่อการจัด กิจกรรมที่หลากหลายให้แก่ผู้เรียน โรงเรียนสาธิตทุกแห่งประกาศผลสัมฤทธิ์ในส่วนนี้ เพื่อที่จะ สามารถจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับบริบท และสามารถเรียกเก็บเงินสนับสนุนจากผู้ปกครองนักเรียนได้ ส่วนสถานศึกษา ในสังกัดอื่น บางแห่งมีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพิ่ม จากที่กำหนด และขอรับเงินสนับสนุนจากผู้ปกครองนักเรียน โดยความเห็นชอบของกรรมการ สถานศึกษา

7. การดำเนินการในส่วนขอระบบการรายงานและติดตามการดำเนินงาน

ระบบการรายงานและติดตามการดำเนินงาน มีความถี่ และรายละเอียดมากเกินไป ทำให้การประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นไปด้วยความเร่งด่วน เกิดความสับสน กับเจ้าของข้อมูล ที่จะต้องดำเนินการรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

1. การรับรู้ ความเข้าใจต่อนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ รัฐต้องประชาสัมพันธ์นโยบายของนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ ให้ชัดเจน เพื่อป้องกันความสับสนของผู้เกี่ยวข้อง
2. รัฐควรกำหนดแนวทาง วิธีการปฏิบัติให้ชัดเจน ในส่วนที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการอุดหนุนค่าเล่าเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่าหนังสือเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ก่อนประกาศนโยบาย เพื่อป้องกันความสับสนในการนำไปปฏิบัติ
3. หน่วยงาน สถานศึกษา ผู้เกี่ยวข้องต้องประชาสัมพันธ์ แนวทาง วิธีการการปฏิบัติในการใช้สิทธิตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ ที่ถูกต้อง ให้ผู้ปกครองนักเรียนทราบโดยทั่วถึง
4. หน่วยงานต้นสังกัด ควรกำหนดระบบการรายงานและติดตามผลการดำเนินงาน วิธีการรายงาน ที่ไม่ซับซ้อน และช่วงเวลาการรายงานที่ไม่กระชั้นชิด
5. เร่งทบทวนคณะกรรมการโดยองค์คณะบุคคล โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล โปร่งใส เป็นธรรม สามารถตรวจสอบได้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การดำเนินการตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างคุณภาพ หากมีการดำเนินการต่อเนื่องในปีต่อไป ในส่วนของงบประมาณสนับสนุนให้แก่ผู้ปกครองนักเรียน ที่เป็นค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าหนังสือเรียน ควรสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่ายต่อหัว ตามอัตราที่กำหนด โดยวิธีการจ่ายตรงแก่ผู้ปกครองนักเรียน ในลักษณะเดียวกับเช็คช่วยชาติ โดยให้เลขประจำตัว 13 หลัก เป็นหลักฐานในการรับเงิน เพื่อลดภาระความรับผิดชอบของครูอาจารย์ในสถานศึกษา